

กรณีเขื่อนปากมูล กับ สมัชชาคนจน จังหวัดอุบลราชธานี

การรวมตัว	มีการต่อสู้คัดค้านการสร้างเขื่อนปากมูลของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอโขงเจียม อำเภอพิบูลย์รักษ์ อำเภอสว่างวีระวงศ์ ไปจนถึงอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ตั้งแต่เริ่มมีการก่อสร้างในปี พ.ศ. 2534 โดยการจัดม็อบ ปิดถนนประท้วง รวมทั้งลงชื่อคัดค้าน จนกระทั่งการก่อสร้างเขื่อนแล้วเสร็จ ก็ยังมีการประท้วงเรียกร้องค่าเสียหาย ในเรื่องของการสูญเสียการประกอบอาชีพประมงค่าเสียหายจากพื้นที่ที่ถูกน้ำท่วม ตลอดจนได้มีการประท้วงในนามของเครือข่ายสมัชชาคนจน เรียกร้องในเรื่องของการแก้ไขผลกระทบด้านความเสียหายต่อระบบนิเวศน์ในลำน้ำและการฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชน มาจนถึงปัจจุบัน
คู่กรณี	การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.)
ปีที่เกิดเหตุการณ์	พ.ศ. 2537
ประเด็นเคลื่อนไหว	1. การสร้างเขื่อนเป็นการทำลายระบบนิเวศน์ที่สำคัญของลำน้ำมูล ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงความมั่นคงทางด้านอาหารและสุขภาพ 2. เรียกร้องค่าชดเชยในการสูญเสียอาชีพประมงและสูญเสียทรัพย์สินที่ถูกน้ำท่วมจากการสร้างเขื่อนปากมูล 3. เรียกร้องให้มีการแก้ไขผลกระทบด้านความเสียหายต่อระบบนิเวศน์ในลำน้ำและการฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชน
ปฏิบัติการ	1. ชาวบ้านเรียกร้องค่าเสียหายจากการสูญเสียการประกอบอาชีพประมง เพราะระบบนิเวศน์เปลี่ยนไป ปลามีจำนวนน้อยลง ซึ่งรัฐบาลสมัย พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ตอบสนองด้วยการมีมติ ครม. 29 เมษายน พ.ศ. 2540 ให้ชดเชยที่ดินครอบครัวละ 15 ไร่ภายหลังเมื่อไม่สามารถจัดหาที่ดินให้ได้ รัฐบาลจึงมีมติให้จ่ายชดเชยเป็นเงินแทนไร่ละ 35,000 บาท แต่ในขณะที่รอการจ่ายค่าชดเชยอยู่นั้น รัฐบาล พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ได้ลาออก ชาวบ้านจึงไม่ได้รับค่าชดเชย (29 เมษายน พ.ศ. 2540) 2. ต่อมารัฐบาลชวน หลีกภัย มีมติ ครม. 21 เมษายน พ.ศ. 2541 ไม่จ่ายค่าชดเชยให้กับเขื่อนที่สร้างแล้ว การต่อสู้เรียกร้องจึงยืดเยื้อต่อมาในนามของสมัชชาคนจน โดยยกระดับประเด็นการเรียกร้องจากเรื่องค่าชดเชยมาสู่ประเด็นการแก้ไขผลกระทบด้านความเสียหายต่อระบบนิเวศน์ในลำน้ำและการฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชน (21 เมษายน พ.ศ. 2541) 3. นายบัญญัติ บรรทัดฐาน รองนายกรัฐมนตรีและ รมว. มหาตไทย ได้แต่งตั้งคณะกรรมการกลางเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษ 16 กรณี มีหน้าที่สรุปสาเหตุความเป็นมา ของปัญหาและเสนอแนวทางออกต่อรัฐบาล ในกรณีของเขื่อนปากมูล คณะกรรมการกลางฯ มีมติเสนอรัฐบาลสั่งการให้ กฟผ. เปิดประตูระบายน้ำเขื่อนเป็นเวลา 4 เดือนของทุกปี ในช่วงฤดูที่ปลาวางไข่ ตั้งแต่เดือน พฤษภาคม - สิงหาคม พร้อมทั้งตั้งคณะทำงานกลางเพื่อศึกษาผลกระทบทั้งทางด้านบวกและด้านลบ แต่ กฟผ. ไม่ตอบรับแนวทางดังกล่าว โดยยืนยันว่าจะก่อให้เกิดผลเสียโดยในช่วง 4 เดือนที่เปิดประตูระบายน้ำ จะทำให้ประเทศสูญเสียจากการงดผลิตกระแสไฟฟ้าถึง 212 ล้านบาท (2 มิถุนายน พ.ศ. 2543)

4. เมื่อมีการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ รัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ได้มีมติ ครม. 17 เมษายน พ.ศ. 2544 ให้เปิดประตูเขื่อนปากมูลเป็นระยะเวลา 4 เดือน ต่อมาได้ขยายระยะเวลาการเปิดเขื่อนเป็น 1 ปี และให้ ม.อุบลราชธานีศึกษาผลที่เกิดจากการเปิดประตูระบายน้ำเขื่อนปากมูล (17 เมษายน พ.ศ. 2544)
5. ม.อุบลราชธานีจะเสนอทางเลือกในการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด คือ การเปิดเขื่อนตลอดปี แต่รัฐบาลทักษิณก็ได้มีมติ ครม. 1 ตุลาคม พ.ศ. 2545 ให้เปิดเขื่อนทุกปีเป็นระยะ 4 เดือนเท่านั้น (1 ตุลาคม พ.ศ. 2545)
6. ชาวบ้านไม่พอใจ มติ ครม. เพราะเห็นว่าไม่สามารถฟื้นฟูวิถีชีวิตและระบบนิเวศนาค้นมาได้อย่างแท้จริง ได้พากันไปปักหลักชุมนุมที่ข้างทำเนียบรัฐบาลเพื่อเรียกร้องอีกครั้งแต่ก็ถูกกดดันและสลายการชุมนุม (29 มกราคม พ.ศ. 2546)
7. ในสมัยรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ สมัชชาคนจนได้เรียกร้องต่อรัฐบาลเพื่อให้พิจารณาแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนอีกครั้ง รัฐบาลจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาเขื่อนปากมูลขึ้นเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 ผลจากการรับฟังเสียงจากชาวบ้านและศึกษาปัญหา คณะกรรมการดังกล่าวได้มีมติเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 ให้เปิดเขื่อนอย่างถาวร รวมทั้งจ่ายค่าชดเชยหรือเยียวยาความเสียหายให้กับชาวบ้าน แต่รัฐบาลไม่ได้นำพาต่อมติดังกล่าว
8. กลุ่มสมัชชาคนจน กว่า 2,000 คน ที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนปากมูล ได้มาชุมนุมปักหลักกางเต็นท์ สร้างกระต๊อบ อยู่หน้าศาลากลาง จังหวัดอุบลราชธานี ชั่วคราว เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาล เปิดเขื่อนปากมูลอย่างถาวร (13 มกราคม พ.ศ. 2554)
9. ชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อนจากการสร้างเขื่อนปากมูล ยังคงเคลื่อนไหว ในนามขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (ขปส.) หรือ P - Move ที่ประกอบด้วย กลุ่มคนจน 4 เครือข่าย ได้แก่ เครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทย (คปท.) เครือข่ายสลัม 4 ภาค สมัชชาคนจน กรณีเขื่อนปากมูล (สคจ.) และเครือข่ายชุมชนเพื่อการปฏิรูปสังคมและการเมือง (คปสม.) ชมรมประมงพื้นบ้าน จังหวัดตรัง กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้พิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากโรงไฟฟ้าชีวมวลและคัดค้านโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ จังหวัดอุบลราชธานี รวมกว่า 1,000 คน มาปักหลักชุมนุมอยู่บริเวณหน้าลานพระบรมรูปทรงม้าและหนึ่งในข้อเรียกร้องจากสมัชชาคนจน ได้เรียกร้องให้รัฐบาลเปิดเขื่อนปากมูลอย่างถาวร (16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554)

ผลลัพธ์/สถานการณ์ปัจจุบัน

กลุ่มเคลื่อนไหวสมัชชาคนจน เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม P - Move ซึ่งปัญหาเรื่องเขื่อนปากมุลยังไม่มีกลไกใดของรัฐรองรับ

แหล่งอ้างอิง

ubonchamber.org/ubonchamber.org/greenworld.or.th/greenworld.or.th
/bangkokbiznews.com/sanook.com (ข้อมูล ณ วันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554)

การจัดลำดับตามขั้นตอนของ four stage of social movements

